

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:İKİNCİ BÖLÜM
KARAR

AYTEN İPEKÇİ VE DİĞERLERİ BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2021/53104

Karar Tarihi : 15/4/2025

Başkan : Basri BAĞCI

Üyeler : Yıldız SEFERİNOĞLU

Kenan YAŞAR

Ömer ÇINAR

Metin KIRATLI

Raportör : Mutlu ALAF

Başvurucular : 1. Ayten İPEKÇİ

2. Gökhan KARAKAŞ

3. Lütfiye AYDIN

4. Necmettin KARAKAŞ

5. Nurhan TÜRKER

6. Rabia YAVUZ

Vekili : Av. Diler TAMER

I. BAŞVURUNUN ÖZETİ

1. Başvuru, mutlak butlan sebebiyle evlenmenin iptali davasında silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

2. Başvurucuların babası A.H.K., eşi vefat ettikten sonra başka bir evlilik yapmıştır. Başvurucu Nurhan Türker, babasının evlilik sırasında temyiz kudretine sahip olmadığı iddiasıyla nispi butlana dayalı evliliğin iptali için 4/9/2012 tarihinde dava açmıştır. Davalı olarak babası A.H.K.yı ve onun eşi A.C.yi göstermiştir. Yargılama sırasında başvurucuların babasına vasi tayin edilmiş ve vasi, davalı olarak davaya dâhil edilmiştir.

3. Yargılama sırasında başvurucu Nurhan Türker delillerini bildirmiş ve başvurucunun tanıkları dinlenmiştir. Daha sonra başvurucu Nurhan Türker davasını davalı babanın sürekli olarak ayırt etme gücünden yoksun olduğu gerekçesiyle mutlak butlana dayalı evliliğin iptali davası olarak ıslah etmiştir.

4. Yargılama devam ederken Adli Tıp Kurumundan rapor aldırılmış, davalı babanın evlilik sırasında fiil ehliyeti olmadığı tespit edilmiştir. Bakırköy 11. Aile Mahkemesi (Mahkeme) 20/12/2017 tarihinde verdiği kararla, bilirkişi raporunu gerekçe göstererek davayı kabul etmiş ve evliliğin iptaline karar vermiştir. Davalı eş, bu karara karşı 18/1/2018 tarihinde istinaf kanun yoluna başvurmuştur.

5. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesi (Bölge Adliye Mahkemesi) davalı babanın Mahkemenin kararından sonra 22/1/2019 tarihinde vefat ettiği, istinaf dilekçesinin davalı babanın mirasçılarına tebliğ edilerek cevap süresinin beklenmesi gerektiği gerekçesiyle dosyanın 20/2/2019 tarihinde tekrar geri gönderilmek üzere geri çevrilmesine karar vermiştir.

6. Eksikliklerin giderilmesinden sonra davalı babanın mirasçıları dosyaya davalı olarak eklenmiş (davacı başvuru Nurhan Türker dışındaki diğer başvurucular) ve dosya tekrar Bölge Adliye Mahkemesine gönderilmiştir.

7. Bölge Adliye Mahkemesi kararı kaldırmış; evlilik ölümle sona erdiğinden evliliğin iptali ile ilgili karar verilmesine yer olmadığına, evlilik ölümle son bulduğundan kadının kötü niyeti kanıtlanamadığı için sağ kalan eşin evlenme ile kazandığı kişisel durumunun korunmasına 2/10/2019 tarihinde karar vermiştir.

8. Başvurucular; evliliğin mutlak butlan nedeniyle iptali davasının evlilik devam ederken veya herhangi bir nedenle sonra erdikten sonra açılabilceği, davalı eşin evlenirken kötü niyetli olduğu gerekçesiyle 25/11/2019 tarihinde kararı temyiz etmiştir.

9. Yargıtay 2. Hukuk Dairesi (Daire); evliliğin ölümle sona ermesinin davayı konusuz kıldığını, mutlak butlanın varlığı kanıtlanırsa sağ kalan eşin evlenme sırasında iyi niyetli olup olmadığı konusunda bir karar verilmesi gerektiğini belirterek 29/6/2020 tarihinde kararı bozmuştur.

10. Davalı eş 7/5/2020 tarihinde vefat etmiş, davalı eşin mirasçıları davaya dâhil edilmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi 22/10/2020 tarihli birinci celsede taraflara beyan dilekçelerine karşı beyanda bulunmaları için süre vermiştir. 19/11/2020 tarihli ikinci celsede başvuru Nurhan Türker davalı eş A.C.nin kötü niyetinin ispatı için tanık dinletme talebinde bulunmuştur. Bu talep Bölge Adliye Mahkemesi tarafından 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu gerekçe gösterilerek reddedilmiş; evliliğin mutlak butlanla sakat olduğunun ve davalı eşin evlenme sırasında iyi niyeti olduğunun tespitine karar verilmiştir. İyi niyet tespiti yapılırken başvurunun davalı eşin evlenme sırasında kötü niyetli olduğunu ispat edememesi gerekçesine dayanılmıştır. Karar 6/7/2021 tarihinde Daire tarafından onanmıştır.

11. Başvurucular, nihai hükmü 27/7/2021 tarihinde öğrendikten sonra 25/8/2021 tarihinde bireysel başvuruda bulunmuştur.

12. Başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

II. DEĞERLENDİRME

13. Başvurucular; davayı açtıkları tarihte babalarının hayatta olduğunu, hayattayken butlan kararı verilseydi davalı eşin mirasçılık sıfatının olmayacağını, bu yüzden kötü niyetin tespitini talep etmediklerini, babalarının yargılama sırasında öldüğünü, kendilerine davalı eşin kötü niyetli olduğunu ispat için fırsat verilmeyerek adil yargılanma hakkının ihlal edildiğini ileri sürmüştür. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına gönderilmiştir.

14. Anayasa Mahkemesi, olayların başvuru tarafından yapılan hukuki nitelendirmesi ile bağı olmayıp olay ve olguların hukuki tavsifini kendisi takdir eder. Başvurucuların iddiaları silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkeleri kapsamında değerlendirilmiştir.

15. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

16. Silahların eşitliği ilkesi davanın taraflarının usule ilişkin haklar bakımından aynı koşullara tabi tutulması ve taraflardan birinin diğerine göre daha zayıf duruma düşürülmeksizin iddia ve savunmalarını makul bir şekilde mahkeme önünde dile getirme fırsatına sahip olması anlamına gelir (*Yaşasın Aslan* [2. B.], B. No: 2013/1134, 16/5/2013, § 32).

17. Ceza davaları ile medeni hak ve yükümlülüklerle ilişkin davaların usul kuralları da dâhil olmak üzere yargılamanın tüm aşamalarında silahların eşitliği ilkesi ve çelişmeli yargılama hakkının güvence altına alınarak adil yargılanma hakkının korunması hukuk devleti olmanın bir gereğidir. Asıl kural; tarafların eşit şartlarda yargılamaya katılımının sağlanması, gösterdikleri kanıtlardan ve sundukları görüşlerden bilgi sahibi olabilmeleri ve bunlarla ilgili görüşlerini bildirebilme imkânının kendilerine verilmesidir (*Taylan Özgür Tor* [2. B.], B. No: 2013/2454, 12/3/2015, § 43).

18. 22/11/2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu'nun 159. maddesinde dava sonucunda evlenme sırasında iyi niyetli olmadığı anlaşılan sağ kalan eşin yasal mirasçı olamayacağı hüküm altına alınmıştır.

19. Başvurucular, davalı eşin kötü niyetli olduğunun ispatı için kendilerine delillerini sunma imkânı verilmediğinden yakınmıştır.

20. Davanın açıldığı tarihte davalı baba ve eşinin yaşadığı, başvuru Nurhan Türker yalnızca evliliğin butlanını talep ettiği, davalı eşin kötü niyetinin tespiti ile ilgili talepte bulunmadığı görülmüştür. Nitekim Mahkeme yalnızca evliliğin butlanına karar vermiş, kötü niyetin tespiti ile ilgili değerlendirmede bulunmamıştır. Davalı baba ise istinaf aşamasında vefat etmiş, davalı eş mirasçı olmuştur. Bu noktada 4721 sayılı Kanun'un 159. maddesi gereği davalı eşin kötü niyetli olup olmadığı önem kazanmıştır. Nitekim Daire de bozma kararında eğer mutlak butlanın varlığı kanıtlanırsa sağ kalan eşin evlenme sırasında iyi niyetli olup olmadığı konusunda bir karar verilmesi gerektiğine işaret etmiştir. Bölge Adliye Mahkemesi, Dairenin bozma kararından önceki kararında bu konuda doğrudan talep olmamasına rağmen davalı eşin iyi niyetinin olduğu yönünde karar vermiştir. Daire bozma kararından sonra ise başvuru Nurhan Türker, davalı eşin iyi niyetli olmadığını ispat için Bölge Adliye Mahkemesinden tanık dinletme talebinde bulunmuş ancak başvurusunun bu talebi reddedilmiştir.

21. Davalı baba yargılama sırasında vefat etmiş, Bölge Adliye Mahkemesi davalı eşin kötü niyetli olmadığı yönünde tespitte bulunarak başvuru Nurhan Türker'e bu hususta bir delil imkânı sunma fırsatı vermemiştir. Davacı konumundaki başvuru Nurhan Türker'in babasının yargılama sırasında vefat etmesi, bu nedenle Bölge Adliye Mahkemesinin davalı eşin iyi niyetiyle ilgili olarak başvuru Nurhan Türker'e delillerini sunma imkânı tanımadan tespit hükmü kurması, yargılamanın esasına ilişkin bir konuda başvuru dezavantajlı

konuma düşürmüştür. Bu itibarla başvurucuların menfaatlerini koruyan güvencelerin başvuruculara sağlanmadığı anlaşılmıştır. Bölge Adliye Mahkemesi tarafından usul kurallarının yorumlanma biçimi, yargılamayı bir bütün hâlinde adil olmaktan uzaklaştırmıştır.

22. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

III. GİDERİM

23. Başvurucular, ihlalin tespiti ve yeniden yargılama yapılması talebinde bulunmuştur.

24. Başvuruda tespit edilen anayasal hak ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmasında hukuki yarar ve zorunluluk bulunmaktadır. Anayasa'nın 148. ve 153. maddeleri ile 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. ve 66. maddeleri uyarınca ihlal kararının gönderildiği yargı mercilerinin yapması gereken iş, yeniden yargılama işlemlerini başlatıp Anayasa Mahkemesinin ihlal kararında belirtilen ilkelere ve gerekçelere uygun biçimde yürütülecek yargılama sonunda hak ihlalinin nedenlerini gidererek yeni bir karar vermektir (yeniden yargılama konusunda bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60; *Aligül Alkaya ve diğerleri* (2) [1. B.], B. No: 2016/12506, 7/11/2019, §§ 53-60, 66; *Kadri Enis Berberoğlu* (3) [GK], B. No: 2020/32949, 21/1/2021, §§ 93-100).

25. Öte yandan hak ihlali kararından Anayasa Mahkemesinin davanın neticesiyle ilgili bir tutum sergilediği sonucu çıkarılmamalıdır. Anayasa Mahkemesince verilen hak ihlali kararı uyuşmazlığın sonuçlarından bağımsız olup davanın kabulüne, reddine ya da beraate veya mahkûmiyete karar verilmesi gerektiği anlamına gelmemektedir. Kural olarak yargılamanın her aşamasında olduğu gibi ihlalin sonuçlarını gidermek üzere yeniden yapılacak yargılama sonunda da delillerin dava ile ilişkisini kurma ve bunları değerlendirip sonuç çıkarma yetkisi ilgili mahkemelere aittir.

IV. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 36. maddesinde güvence altına alınan adil yargılanma hakkı kapsamındaki silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. Kararın bir örneğinin silahların eşitliği ve çelişmeli yargılama ilkelerinin ihlalinin sonuçlarının ortadan kaldırılması için yeniden yargılama yapılmak üzere İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 10. Hukuk Dairesine (E.2020/1083, K.2020/1384) iletilmek üzere Bakırköy 11. Aile Mahkemesine (E.2012/699, K.2017/983) GÖNDERİLMESİNE,

D. 487,60 TL harç ve 30.000 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 30.487,60 TL yargılama giderinin başvuruculara MÜŞTEREKEN ÖDENMESİNE,

E. Ödemelerin kararın tebliğini takiben başvuruçuların Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

F. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE 15/4/2025 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.